

POLITICAL INSTALLATION:

Attempt to uninstall the old ideology after the Revolution in Siam^{***}

Weerachon Gedsagul^{*}

Watcharabon Buddaraksa^{**}

Abstract

This article aims to investigate the strategies employed by a revolutionary group that came to power in 1932, to eradicate the principles of Absolute Monarchy in Siam during the years 1932 to 1947. The study is based on the framework of "Political Installation" and focuses on the concept of "Uninstallation." The author's findings indicate that in order to achieve "Uninstallation," the government implemented various measures such as disbanding the privy council, overhauling the military, and denouncing most royal ceremonies that held significant influence of the throne. However, the attempts of the revolutionary group were

---

^{*} Pd.D Candidate, Doctor of Philosophy (Political Science), Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand. Email: weerachong61@nu.ac.th

^{**} Associate Professor Dr., Political Science Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand. Email: watcharabonb@nu.ac.th

^{***} This article is a part of the dissertation entitled "An Installation of Political Thought among the People's Party A.D.1932- 1947." in Political Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University.

^{****} Received April 6, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted September 25, 2023.

200 วารสารรัฐศาสตร์พิจารณา
ปีที่ 10 ฉบับที่ 20

ultimately unsuccessful in completely eradicating traditional power structures.

Keywords: Political installation, Uninstall, Political Ideology, The Revolution in Siam 1932.

**การจัดวางความคิดทางการเมือง : ความพยายามในการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่า
ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม******

วีรชน เกษสกุล*

วัชรพล พุทธิรักษา**

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำการศึกษากลไกสำคัญที่คณะผู้ก่อการใน
ฐานะรัฐบาลของระบอบใหม่ใช้สำหรับการรื้อถอนชุดอุดมการณ์ของระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 – พ.ศ. 2490

---

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก 65000 ไทย E-mail: weerachong61@nu.ac.th

** รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นเรศวร พิษณุโลก 65000 ไทย (อาจารย์ที่ปรึกษาวิตยานิพนธ์) E-mail: watcharabonb@nu.ac.th

*** บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการจัดวางความคิดทางการเมืองของกลุ่มคณะราษฎร พ.ศ.
2475 – 2490 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร E-mail:
weerachong61@nu.ac.th

**** ได้รับบทความ 6 เมษายน 2566; แก้ไขปรับปรุง 5 มิถุนายน 2566; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 25 กันยายน 2566

โดยการศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนใช้แนวความคิดที่ว่าด้วย “การจัดวางความคิดทางการเมือง” เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยเน้นทำการศึกษาในมิติที่ว่าด้วย “การรื้อถอนชุดอุดมการณ์ที่ถูกจัดวางไว้แล้ว” ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่ากลไกที่คณะผู้ก่อการใช้ในการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ประกอบด้วย การยกเลิกองค์กรที่บริหารราชการแผ่นดิน การปรับปรุงกองทัพ และการยกเลิกพระราชพิธีสำคัญ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับพระมหากษัตริย์อันเป็นองค์ประธานหลักแห่งอำนาจของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่อย่างไรก็ดีจากการที่คณะผู้ก่อการพยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจทั้งในมิติทางการเมืองและในมิติทางวัฒนธรรม ผ่านกลไกต่าง ๆ นั้นยังไม่เพียงพอที่จะรื้อถอนชุดอุดมการณ์ของระบอบเก่าได้อย่างถอนรากถอนโคน

คำสำคัญ : การจัดวางความคิดทางการเมือง การรื้อถอน อุดมการณ์ทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

บทนำ

บทความชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำการศึกษาว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พยายามใช้กลไกอะไรในการจัดวางความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกที่ใช้ในการสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ นับตั้งแต่เมื่อการปฏิวัติสำเร็จจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2490 ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมผู้เขียนพบว่า มีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่พยายามอธิบายว่าปัจจัยสำคัญที่คณะผู้ก่อการไม่สามารถที่จะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่หรือระบอบประชาธิปไตยได้นั้น เนื่องมาจากกษัตริย์และกลุ่มกษัตริย์นิยมไม่ยอมรับในการปฏิวัติ จึงได้มีการเคลื่อนไหวต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ

เพื่อที่จะได้กลับคืนสู่อำนาจ¹ อย่างไรก็ตาม นอกจากคำอธิบายในลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับบริบททางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2490 คณะผู้ก่อการเองในฐานะที่เป็นฝ่ายครองอำนาจนำทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ได้ใช้กลไกหรือมียุทธวิธีอย่างใดบ้างสำหรับการพยายามที่จะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ หรือมีวิธีในการตอบโต้ฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์อย่างไรบ้างจึงไม่สามารถที่จะรักษาสถานะนำเอาไว้ได้

ในการนี้ เพื่อที่จะตอบข้อสงสัยดังกล่าว ในการศึกษาคั้งนี้ผู้เขียนจะใช้แนวความคิดที่ว่าด้วย “การจัดวางความคิดทางการเมือง”² มาเป็นกรอบใน

---

¹ ฉัตรพล ใจจริง พยายามอธิบายว่าอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คณะผู้ก่อการไม่อาจจะดำเนินการให้สังคมเกิดความก้าวหน้าได้อย่างที่ควรนั้น เป็นผลมาจากการที่พวกเขาต้องเผชิญกับการคุกคามจากกลุ่มปฏิปักษ์ การปฏิวัติอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหารเงี้ยวของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ใน พ.ศ.2476 การเกิดขึ้นของเหตุการณ์คณะผู้บ้านเมือง ใน พ.ศ. 2476 การพยายามลอบสังหารแกนนำคณะราษฎร ใน พ.ศ. 2476 2477 2481 การรัฐประหารที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2490 การกลับคืนอำนาจของกลุ่มอนุรักษนิยมและเหล่านักเขียนสารคดีการเมือง ใน พ.ศ.2490 และการรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2500 เป็นต้น (Jaijing, 2019, p.8)

² “การจัดวางความคิดทางการเมือง” เป็นแนวความคิดที่เกิดจากความพยายามในการบูรณาการระหว่างศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์และศาสตร์ทางด้านศิลปะเข้าด้วยกัน โดยวัชรพล พุทธิรักษา นักวิชาการผู้สนใจและเชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวความคิดทฤษฎีของอันโตนิโอ กรัมซี สำหรับการจะนำเอาแนวความคิดดังกล่าวไปใช้ มีหลักการสำคัญอยู่สามประการคือ การกลับไปทบทวนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed) การเข้าไปรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวาง (Uninstallation) และการจัดวางความคิดใหม่ (Reinstallation) (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Buddharaksa, 2018, pp.21–26, 199-202) หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ แนวความคิดที่ว่าด้วยการจัดวางความคิดทางการเมืองคือการประยุกต์แนวความคิดและทฤษฎีทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมซี ที่มีรากฐานของปรัชญาแห่งการปฏิบัติ (Philosophy of Praxis) ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ดีวัชรพลเองก็ไม่ได้กำหนดรูปแบบที่ชัดเจนว่าจะต้องนำเอาแนวความคิดดังกล่าวไปใช้อย่างไร ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนจึงพยายามที่จะนำเอาแนวความคิดดังกล่าวนี้มาประยุกต์ต่อ โดยการจำแนกแนวคิดทฤษฎีของกรัมซีออกเป็นกลุ่มๆ ตามหลักการที่วัชรพลได้สรุปเอาไว้ในชิ้นต้นว่ามีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นกรอบสำหรับการย้อนกลับไปมองและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำมาใช้เป็นกรอบ

การแสวงหาความรู้และเผยแพร่ให้เห็นถึงกลไกหรือยุทธวิธีที่คณะผู้ก่อการพยายามใช้เพื่อทำการสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ แต่ทั้งนี้ด้วยกรอบแนวความคิดดังกล่าวมีหลักการสำคัญสามประการ อันประกอบด้วยการกลับไปทบทวนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed)³ การเข้าไปรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวาง (Uninstallation) และการจัดวางความคิดใหม่ใส่กลับเข้าไป (Reinstallation) (Buddharaksa, 2018, pp.199-202) ซึ่งบทความชิ้นนี้ผู้เขียนจะมุ่งเน้นนำเสนอในส่วนของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “การรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว” เป็นประเด็นสำคัญ กล่าวคือผู้เขียนจะพยายามชี้ให้เห็นถึงกลไกและยุทธวิธีที่กลุ่มคณะผู้ก่อการพยายามจะรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ

เพื่อตอบข้อสงสัยในข้างต้น บทความชิ้นนี้จะนำเสนอด้วยการอภิปรายโดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. **ความสำคัญของการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่า** : เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายเพื่อแสดงให้เห็นว่าทำไมถึงจะต้องมีการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผ่านมุมมองของแนวความคิดที่ว่าด้วยการจัดวางความคิดทางการเมือง

ในการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยในช่วง พ.ศ.2475-2490 (โปรดดูรายละเอียดใน Gedsakul & Buddharaksa, 2022 b, pp.1-13; Buddharaksa, 2018, pp.20-26, 199-202) กล่าวโดยสรุปการจัดวางความคิดทางการเมือง ก็คือกรอบแนวความคิดทางการเมือง ที่ใช้สำหรับการพิจารณาปรากฏการณ์ทางการเมืองหนึ่ง ๆ โดยแนวความคิดดังกล่าวมีกระบวนการในการทำงาน 3 ขั้นตอน คือ 1. ตรวจสอบหรือทบทวนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed) 2. พิจารณาประเด็นเกี่ยวกับรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวาง (Uninstallation) และ 3. ชี้ให้เห็นถึงการพยายามจัดวางความคิดใหม่ใส่กลับเข้าไป (Reinstallation)

³ สำหรับประเด็นการทบทวนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed) ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวไว้ในบทความเรื่อง “การเลื่อนไหลของกลุ่มประวัติศาสตร์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม” (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Gedsakul & Buddharaksa, 2022 a, pp. 172-209)

2. การรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าภายหลังการปฏิวัติสยาม : เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายเพื่อชี้ให้เห็นว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้พยายามจะรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าด้วยกลไกใดบ้าง

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะบางประการ : เนื้อหาในส่วนสุดท้ายนี้จะเป็นการอภิปรายสรุปผลการศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดบางประการของการศึกษาในครั้งนี้

1. ความสำคัญของการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่า

ตามที่ผู้เขียนได้เกริ่นนำไปในข้างต้นแล้วว่าการพยายามจัดวางความคิดทางการเมืองนั้น ไม่ได้คำนึงเฉพาะในส่วนของสร้างสิ่งใหม่เท่านั้น หากแต่การรื้อถอนสิ่งเก่านั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดวางความคิดทางการเมืองและมีความสำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทั้งนี้หากพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ผู้เขียนได้พบว่า ชาตรี ประทีตนนทการ นักวิชาการผู้สนใจและเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าเอาไว้ว่า

“ปรากฏการณ์ในเชิงวัฒนธรรมที่ดูจะกลายเป็นสังขรณ์ของการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองจากกลุ่มอำนาจหนึ่งมาสู่กลุ่มอำนาจหนึ่งคือ การทำลายความชอบธรรมของกลุ่มอำนาจเดิมด้วยการทำลายสัญลักษณ์ทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามลง และแทนที่ด้วยสัญลักษณ์ใหม่ที่เป็นการแสดงออกถึงความชอบธรรมทางการเมืองของกลุ่มอำนาจใหม่ ซึ่งการปฏิวัติ 2475 ก็ไม่อยู่ในข้อยกเว้นของสังขรณ์ดังกล่าว” (Prakitnontakan, 2019, p.6)

จากข้อคิดเห็นดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นว่าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีความจำเป็นที่จะต้องทำลายหรือการรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าหรือความชอบธรรมบางประการของกลุ่มอำนาจเดิม พร้อม ๆ กับการพยายามติดตั้งชุดอุดมการณ์ใหม่เข้าไปแทนที่ ซึ่งหากพิจารณาจากข้อคิดเห็นดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอว่าการพิจารณาผ่านกรอบแนวความคิดที่ว่าด้วยการจัดวางความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ว่าด้วยการรื้อถอนชุดความคิดหรือชุดอุดมการณ์เก่า จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะช่วยให้เราสามารถมองเห็นกลไกที่คณะผู้ก่อการใช้ในการจัดวางความคิดทางการเมืองชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับ “การรื้อถอน” (Uninstallation) ชุดความคิดหรือชุดอุดมการณ์เก่า ผ่านกรอบแนวความคิดที่ว่าด้วย “การจัดวางความคิดทางการเมือง” เป็นสิ่งที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องย้อนกลับไปทำความเข้าใจแก่นทัศน์ของแนวความคิดที่ว่าด้วย “สามัญสำนึก” (Common sense) และแนวความคิดที่ว่าด้วย “สำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่” (Good sense) ที่เสนอโดยอันโตนิโอ กรัมสซี ซึ่งทั้งสองแนวความคิดนี้มีความเชื่อมโยงอยู่กับแนวความคิดที่ว่าด้วย “การครองอำนาจนำ” (Hegemony) แนวความคิด “การช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม” (War of Position) “แนวความคิดที่ว่าด้วยปัญญาชน” (Intellectuals) และแนวความคิดที่ว่าด้วย “กลุ่มทางประวัติศาสตร์” (Historical bloc) ด้วย (Buddharaksa, 2014, pp.144 – 176) ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้ผู้เขียนจะพยายามนำเสนอให้เห็นถึงสาระสำคัญของแนวความคิดที่ว่าด้วยสามัญสำนึก (Common sense) และแนวความคิดที่ว่าด้วยสำนึกเชิงวิพากษ์ (Good sense) ตามลำดับ

1.1 แนวความคิดที่ว่าด้วย “สามัญสำนึก”

“สามัญสำนึก” (Common sense) เป็นหนึ่งในแนวความคิดสำคัญของอันโตนิโอ กรัมสกี ดังจะเห็นได้จากการที่กรัมสกีได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดดังกล่าวนี้อยู่ในระดับเดียวกับงานเขียนของนักปรัชญาหรือผู้เชี่ยวชาญ แต่ที่แตกต่างคือสามัญสำนึกสำหรับกรัมสกีนั้นเป็นปรัชญาของผู้ที่ไม่ใช่นักปราชญ์ (Philosophy of non-philosophers) ทั้งนี้หากพิจารณาสาระสำคัญของแนวความคิดที่ว่าด้วยสามัญสำนึกจะเห็นได้ว่ากรัมสกีได้พยายามอธิบายแนวความคิดดังกล่าวว่ามีลักษณะเป็นนามธรรมคล้ายกับศาสนา นอกจากนี้เขายังเชื่อว่าสามัญสำนึกเป็นผลผลิตอันเกิดมาจากผลพวงทางประวัติศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสามัญสำนึกในแบบกรัมสกีนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากผู้คนในสังคมในบริบททางสังคมหนึ่ง ๆ จนกระทั่งกลายเป็นบรรทัดฐานหรือหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติร่วมกันของผู้คนในสังคม โดยกรัมสกีได้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือที่คอยช่วยสนับสนุนให้เกิดสามัญสำนึกนั้นก็คือคติชนพื้นบ้าน ยกตัวอย่างเช่น นิทาน ตำนาน พื้นบ้าน คำสอน คติความเชื่อ เป็นต้น (Hoare & Sperber, 2016, pp.86-88)

อนึ่ง เมื่อครั้งที่กรัมสกีทำงานอยู่กองวารสาร “L'Ordine Nuovo” (ระเบียบใหม่) มีนักปฏิวัติหลายคนมองว่าสามัญสำนึกคืออุปสรรคของการปฏิวัติ ยิ่งกว่านั้นพวกเขามองว่าสามัญสำนึกคือสัญลักษณ์ของวิธีคิดแบบอนุรักษนิยม ซึ่งในส่วนของกรัมสกีเห็นว่าสามัญสำนึกนั้นคือการมองโลกในลักษณะที่ไร้เหตุผลในเชิงวิพากษ์ กล่าวคือสามัญสำนึกเป็นบรรยากาศที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการกล่อมเกลாதงวัฒนธรรมจนกลายเป็นความจริงที่ไม่ต้องตั้งคำถามใด ๆ แต่อย่างไรก็ดีกรัมสกีก็ได้เสนอสิ่งที่จะมาท้าทายต่อสามัญสำนึกหรือทำลายสภาวะที่ถูกครอบงำจากสามัญสำนึก ซึ่งสิ่งนั้นคือ “สำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่” หรือ “การสร้างสำนึกเชิงวิพากษ์” (Good sense) (Gramsci, 1971, p.419; Hoare & Sperber, 2016, pp.88-89)

1.2 ลำานิกที่ตีในการมองโลกแบบใหม่ (Good sense)

การสร้างลำานิกที่ตีในการมองโลกแบบใหม่ หรือ การสร้างลำานิกเชิงวิพากษ์ (Good sense) เป็นสภาวะหรือกลไกที่กรั่มซีพยายามพูดถึงแนวทางที่ใช้สำหรับตอบโต้ต่อสภาวะการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) กล่าวคือ หากกลุ่มชนชั้นที่รู้สึกถูกกดขี่ต้องการจะสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือจะไม่ยอมจำนนต่อสภาวะการณดังกล่าว เมื่อประเมินแล้วเห็นว่ามัยศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นอยู่ได้ พวกเขาจะต้องตั้งคำถามกับสภาวะของการถูกกดขี่ และลุกขึ้นสู้ในสนามทางความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึก เพื่อที่จะยกระดับทางปัญญาของผู้คนทั่วไปให้ได้ (Gramsci, 1971, p.340; Buddharaksa, 2014, pp.166-167; Photinit, 2020, pp.162-163)

แต่อย่างไรก็ดี การสร้างลำานิกที่ตีในการมองโลกแบบใหม่จะสำเร็จไม่ได้เลย หากปราศจากกลไกที่เรียกว่า “ปัญญาชน” (Intellectuals) ทั้งนี้เพราะปัญญาชนในมุมมองของกรั่มซีนั้นคือผู้ที่มีบทบาทในเชิงของการจัดองค์การ หรือบทบาททางด้านอุดมการณ์และวัฒนธรรม ซึ่งคนที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ในมุมมองของกรั่มซีนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญว่าจะต้องเป็นบุคคลในชนชั้นสูงหรือชนชั้นนำเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกรั่มซีให้ความสำคัญกับบทบาทและหน้าที่ของบุคคลเหล่านั้นมากกว่าสถานะทางเศรษฐกิจสังคม และชาติกำเนิด ดังนั้น ปัญญาชนในมุมมองของกรั่มซีจึงหมายถึงใครก็ได้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแสดงสำคัญในการขับเคลื่อนหรือสร้างแรงผลักดัน ตลอดจนการสร้างความรู้อันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานทางคติความเชื่อ ทศนคติ และที่สำคัญคือการสร้างจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ให้เกิดขึ้นในระดับจิตสำนึกของกลุ่มผู้ถูกกดขี่ ซึ่งสภาวะดังกล่าวจะนำไปสู่การทำทลาย “สามัญสำนึกแบบดั้งเดิม” (Sassoon, 1982, p.14; Crehan, 2016, pp.18-19, 44; Buddharaksa, 2014, p.171)

อนึ่ง ปัจจัยสำคัญอีกประการที่จะเป็นส่วนสนับสนุนและนำพาการสร้างสำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่ไปสู่เป้าหมายปลายทางที่เรียกว่า “เจตจำนงร่วมกัน” (Collective will) นั้น คือการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม (War of Position) สำหรับแนวความคิดที่ว่าด้วยการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด เป็นหนึ่งในยุทธวิธีของการต่อสู้เพื่อแย่งชิงความได้เปรียบทางการเมือง ซึ่งกรัมซีเห็นว่าการทำสงครามขับเคลื่อนยึดพื้นที่ (War of Movement) นั้นอาจจะเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองที่เปราะบาง เป็นรัฐที่มีกลุ่มพลังทางสังคมกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังพัฒนายังไม่เต็มที่ ซึ่งกรัมซีเห็นว่าแม้ว่าจะสามารถยึดอำนาจรัฐมาได้แต่ก็ยังยากที่จะรักษาอำนาจนั้นไว้ได้อย่างยาวนานและยั่งยืน ดังนั้นเขาจึงเสนอแนวทางที่ว่าด้วยการ “การทำสงครามเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” เพื่อให้ได้มาซึ่งการครองอำนาจนำที่จะสามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง รวมทั้งการจัดระเบียบทางสังคมใหม่อย่างยั่งยืนสำหรับแนวทางหรือวิธีการนั้นกรัมซีไม่ได้เสนอเอาไว้อย่างชัดเจน หากแต่ให้แนวทางเอาไว้ว่าจะต้องมีกระบวนการที่คนกลุ่มหนึ่งทำให้ความคิด อุดมการณ์ ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรมของตนเอง กลายเป็นความคิดและวัฒนธรรมหลักของสังคมนั้น ๆ ไปได้ ซึ่งกลไกต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะใช้ผ่านสถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น (Gramsci, 1971, p.59; Hoare & Sperber, 2016, pp.59 – 60; Simon, 1999, pp.85 – 86; Kaothep, 1998, pp.90 – 91)

ทั้งนี้ หากนำเอาแนวความคิดทางการเมืองที่ผู้เขียนได้อภิปรายไปในข้างต้น มาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาปรากฏการณ์ทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม พ.ศ.2475 บนสมมติฐานที่ว่าคณะผู้ก่อการมีความพยายามในการที่จะสร้างสำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่ (Good sense) เพื่อท้าทายชุดสามัญสำนึกแบบดั้งเดิม ครั้นคณะผู้ก่อการสามารถยึดอำนาจได้สำเร็จแล้วนั้น จึงมีความพยายามที่จะสร้างสภาวะการครองอำนาจนำด้วยวิธีการต่าง ๆ ในที่นี้ผู้เขียนเรียกวิธีการดังกล่าว

“การจัดวางความคิดทางการเมือง” ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญสำหรับการจะรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าและรวมถึงการสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่คณะผู้ก่อการพยายามจะสร้างสิ่งต่าง ๆ อย่างเช่น การจัดทำธรรมนูญการปกครองสยาม การพยายามเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ การพยายามเผยแพร่ลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2475 หรือแม้กระทั่งการพยายามสร้าง และเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น

สำหรับในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการศึกษาและเผยให้เห็นถึงความพยายามในการที่จะรื้อถอนชุดความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองแบบเก่าเป็นหลัก ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการจัดวางชุดความคิดใหม่ใส่กลับเข้าไปนั้นผู้เขียนจะนำเสนอในโอกาสต่อไป

2. การรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม

ภายหลังจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้นในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 คณะผู้ก่อการใช้เวลาเพียงไม่กี่วันก็สามารถตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ และสิ่งแรก ๆ ที่รัฐบาลใหม่ภายใต้การควบคุมอำนาจของคณะผู้ก่อการ⁴ พยายามจะทำการเปลี่ยนแปลงนั่นก็คือ การปรับโครงสร้างทางอำนาจและการพยายามจะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ ซึ่งในเนื้อหาส่วนนี้ผู้เขียนจะพยายามนำเสนอและชี้ให้เห็นว่าภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะผู้ก่อการพยายามใช้กลไกหรือมียุทธวิธีในการที่จะรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าอย่างไร โดยผู้เขียนได้แบ่งเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

---

⁴ ภายหลังจากที่มีการตั้งรัฐบาลใหม่ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ แม้จะมีบุคคลที่มีชื่อเสียงจากทั้งภายในและภายนอกคณะผู้ก่อการร่วมเป็นรัฐบาล แต่อำนาจสูงสุดอยู่ที่คณะกรรมาการราษฎร ที่มีสมาชิก 15 คน ซึ่งในจำนวนดังกล่าวนี้เป็นคณะผู้ก่อการถึง 13 คน (โปรดดูรายละเอียดใน Batson, 2004, pp.342-343; House of Deputies, 1932, pp.11-12)

2.1 การยกเลิกองค์การที่ ปรีกษาราชการแผ่นดินในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์

ก่อนที่ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าคณะผู้ก่อการได้ทำการรื้อถอนชุดความคิดหรืออุดมการณ์เก่าอย่างไรว่านั้น ประเด็นสำคัญที่จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจก่อน คือ ชุดความคิดหรืออุดมการณ์นั้น ๆ ดำรงอยู่อย่างไร ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะมุ่งประเด็นไปที่ องค์การที่ ปรีกษาของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยการปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ซึ่งองค์การในลักษณะดังกล่าวถูกสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ภายใต้ระบบที่เรียกว่า “สภาการแผ่นดิน” ซึ่งระบบดังกล่าวประกอบด้วย สภาที่ปรีกษาราชการแผ่นดิน⁵

---

⁵ สภาที่ปรีกษาราชการแผ่นดิน ถูกตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ “เค้าหนังสือออกฟสดต คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน” เมื่อ จุลศักราช 1236 หรือวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2417 ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “...ราชการผลประโยชน์บ้านเมืองสิ่งใดที่จะเกิดขึ้น แลการที่ยังรกร้างมาแต่เดิมมานั้น ถ้าจะทรงจัดการแต่พระองค์เดียว ก็จะไม่ใคร่สำเร็จไปได้ ถ้ามีผู้ที่จะช่วยกันคิดหลายปัญญาแล้ว การซึ่งรกร้างมาแต่เดิมก็จะได้ปลดเปลื้องไปได้ทีละน้อย ๆ ความดีความเจริญ ก็จะไม่บังเกิดกับบ้านเมือง” สำหรับการคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นที่ปรีกษาราชการแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงตั้งราชตระกูลและข้าราชการซึ่งมีตระกูล เป็นผู้มีสติปัญญาอ่อนไหวเฉียบแหลมรอบรู้ในราชการกิจการต่าง ๆ และมีชื่อเสียงอย่างเป็นประจักษ์ โดยกำหนดตั้งแต่ 10 นายขึ้นไปแต่ไม่เกิน 20 นาย ทั้งนี้ ในการตั้งคณะที่ปรีกษาราชการแผ่นดินครั้งแรกปรากฏว่ามีจำนวนที่ปรีกษาราชการแผ่นดินทั้งสิ้นจำนวน 12 นาย ซึ่งในจำนวนทั้งหมดนี้ไม่ปรากฏว่ามีพระบรมวงศานุวงศ์ หากแต่ทั้งหมดเป็นขุนนางในระดับพระยา อนึ่ง ภายหลังจากที่มีพระบรมวินิจัยเลือกบุคคลที่ได้คุณสมบัติแล้วนั้น ก่อนที่จะเข้าดำรงตำแหน่งผู้ที่ถูกคัดเลือกจะต้องเข้าร่วมพิธีสัตยาบันต่อหน้าพระพักตร์และถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและได้รับโปรดตราตั้งก่อนจึงจะถือว่าเป็นที่ปรีกษาราชการแผ่นดินโดยสมบูรณ์ ทั้งนี้หากพิจารณาจากประกาศ “การในที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน” ทำให้ทราบว่าอำนาจหน้าที่ประการหนึ่งของคณะที่ปรีกษาราชการแผ่นดินคือ การที่ฝ่ายคณะเค้าหนังสือสามารถที่จะขัดพระราชอำนาจหรือหยุดหน่วงขัดขวางพระเจ้าแผ่นดินได้ เช่น การใด ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริเป็นการที่ไม่ต้องด้วยยุติธรรม นับตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ จนกระทั่งถึงการออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน

(Council of state) สภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์⁶ (Privy Council) ใน พ.ศ. 2417 เสนาบดีสภา⁷ ใน พ.ศ. 2435 และรัฐมนตรีสภา⁸ ใน พ.ศ. 2437 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจาก

Fine Arts Department, 1971, pp.1-9, 41-54; Innimirt, 2014, pp.19-20; Atcharawan, 2015, pp.78-80)

⁶ “สภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์” ถูกตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ “ปริวิเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปรึกษาในพระองค์” เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2417 หรือหลังจากที่มีการสถาปนาสภาที่ปรึกษาแผ่นดินราว ๆ 3 เดือนเศษ ทั้งนี้หากพิจารณาโดยภาพรวมแล้วสภาพดังกล่าวนี้ก็มีลักษณะคล้ายกับสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน แต่ที่แตกต่างไปจากสภาที่ปรึกษาแผ่นดินคือ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินจะมีหน้าที่หลัก ๆ คือการประชุมพิจารณาเกี่ยวกับร่างกฎหมายต่าง ๆ ส่วนภารกิจของสภาที่ปรึกษาในพระองค์นั้น จะมีหน้าที่เป็นทั้งที่ปรึกษาส่วนพระองค์ด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชทานลงมาและที่สมาชิกสภาเสนอให้พิจารณา นอกจากนี้หน้าที่สำคัญอีกประการของสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์คือจะต้องเข้าร่วมประชุมกับสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินเป็นครั้งคราว (Atcharawan, 2015, pp.87-88)

⁷ การตั้ง “เสนาบดีสภา” เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรณีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแผ่นดิน ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสให้มีการปรับปรุงแก้ไขการปกครองแผ่นดิน ความว่า “...การปกครองในบ้านเมืองเราซึ่งเป็นไปในปัจจุบันนี้ ยังไม่เป็นวิธีกปกครองที่จะให้การทั้งปวงเป็นไปสะดวกได้แต่เดิมมาแล้ว ครั้นเมื่อล่วงมาถึงปัจจุบันนี้บ้านเมืองยิ่งเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายเท่า การปกครองอย่างเก่านั้นก็ยังไม่สมกับความต้องการของบ้านเมืองหนักขึ้นทุกที จึงได้มีความประสงค์อันยิ่งใหญ่ที่จะแก้ไขธรรมเนียมการปกครองให้ลุล่วงกับเวลาให้เป็นทางที่จะเจริญแก่บ้านเมือง...” จากพระราชดำรัสดังกล่าวนำมาสู่การประกาศตั้งกระทรวงต่าง ๆ ขึ้น 12 กระทรวง โดยมีเสนาบดีที่ว่าราชการทรงต่าง ๆ ทำหน้าที่ในการประชุมหรือเกี่ยวกับราชการของกระทรวงต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชทานลงมาหรือเป็นเรื่องที่เสนาบดีกระทรวงนั้น ๆ นำเข้าที่ประชุม และหน้าที่สำคัญอีกประการคือ การประชุมพิจารณาพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ในส่วนของการดำรงตำแหน่งเสนาบดีแต่ละกระทรวงจะอยู่ในตำแหน่งได้เท่าที่พระเจ้าแผ่นดินจะทรงพอพระราชหฤทัย และการพ้นจากตำแหน่งเสนาบดีนั้นหมายถึงการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกเสนาบดีสภาด้วย (Rama V, King.ม 1927, p.1; Innimirt, 2014, pp.32-33)

⁸ รัฐมนตรีสภาเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่ปรึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีการตราเป็นพระราชบัญญัติรัฐมนตรีสภา เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2437 โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะให้ทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติหรือเป็นที่ประชุมประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายของแผ่นดินเป็นการเฉพาะ สำหรับโครงสร้างของสภาดังกล่าวนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือเสนาบดีหรือผู้แทนเสนาบดี และผู้ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดเกล้าฯ

งานที่ศึกษาต่อประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนพบว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นเหตุให้เกิดการตั้งสภาดังกล่าว มีมูลเหตุมาจากปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยทางด้านความต้องการที่จะลดอำนาจของขุนนางชั้นสูง⁹ ปัจจัยด้านความต้องการที่ปรึกษา¹⁰ ปัจจัยทางด้าน

แต่ตั้งอีกไม่น้อยกว่า 12 นาย แต่ไม่เกิน 36 นาย และผู้มีความสมบัติในการดำรงตำแหน่งจะต้องมีอายุ 30 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งรวมกันแล้วจะต้องมีจำนวนไม่เกิน 48 นาย (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Royal Gazette. (Vol. 11). Chapter 44, p.366; Innimirt, 2014, pp.33-37)

⁹ หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ไทยในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เรื่อยมาจนกระทั่งต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จะเห็นได้ว่าเสนาบดีตระกูลขุนนางมีบทบาทและอำนาจในการเมืองมาก ทั้งนี้เพราะมีความใกล้ชิดกับพระบรมราชจักรีวงศ์ ประกอบกับการที่สมาชิกของตระกูลขุนนางได้สมรสกับขุนนางในตระกูลที่มีอำนาจรวมทั้งกลุ่มเจ้านาย และเชื้อพระวงศ์ด้วย นอกจากนี้คนในตระกูลขุนนางได้ยังรับราชการในตำแหน่งหน้าที่สำคัญอย่างต่อเนื่องและมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นเสนาบดีที่มีความสามารถเคยดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน กระทั่งเมื่อมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ก็ทรงได้เริ่มใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินได้เต็มที่ ยกตัวอย่างเช่น การตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ เมื่อปี พ.ศ.2416 ซึ่งเสนาบดีทุกกระทรวงจะต้องทำการส่งรายได้ที่ต้นจัดเก็บอยู่ส่งให้คลังโดยตรง การปรับโครงสร้างดังกล่าวส่งผลให้เป็นการลดทอนอำนาจและแหล่งรายได้ของกลุ่มขุนนางเก่า นอกจากนี้หากพิจารณาจากพระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง จะเห็นได้ชัดเจนว่าการตั้งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการพยายามลดอำนาจของขุนนางชั้นสูง ดังที่ปรากฏเนื้อความในพระราชดำรัสว่า “...ในตอนต้นอำนาจนั้นก็อยู่แก่ริเยนต์แลเสนาบดีทั้งสองอย่าง ครั้นภายหลังมาเมื่อเราค่อยมีอำนาจขึ้น ตำแหน่งเอกเสกคิตีพนั้นเป็นที่หวงแหนของริเยนต์แลเสนาบดี แต่ลีสเลตีพนั้นหาใครจะมีผู้ใดชอบใจไม่เราจึงได้จับอุดหนุนการลีสเลตีพขึ้น จนมาถึงเวลานชิลที่ปรึกษาทำกฎหมายเนื่อง ๆ เป็นต้นจนตกลงเป็นเสนาบดี เป็นคอลเวอนเมนต์เรากลายเป็นหัวหน้าของพวกลีสเลตีพ เป็นออปโปสิชั่นของคอลเวอนเมนต์ตรง เป็นโอกาสที่เราจะได้แทรกมือลงไปได้บ่อย ๆ เราจึงได้ถือเอาอำนาจเอกเสกคิตีพได้ทีละน้อยน้อยจนภายหลังตามลำดับจนกระทั่งถึงบัดนี้...” (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Aphonsuvan & Ananthanathorn, 2021, pp.147-155; Ratanavibul, 1976, pp.11-19)

¹⁰ สืบเนื่องจากปัจจัยที่ต้องการจะลดอำนาจของขุนนางชั้นสูง ครั้นภายหลังที่มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้งที่ 2 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ทรงมีพระประสงค์ที่จะบริหารราชการแผ่นดินอย่างเต็มที่ด้วยพระองค์เอง แต่ด้วยภาระที่พระองค์ขึ้นครองราชย์ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ จึงทำให้พระองค์ขาดความ

การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก¹¹ และปัจจัยทางด้านประสบการณ์จากต่างประเทศ¹² (Innimirt, 2014, pp.5-19; Ratanavibul, 1976, pp.17-30; Atcharawan, 2015, pp.74-77) ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ผู้เขียนเรียกรวม ๆ ว่าเป็นปัจจัยทางด้านสังคมและการเมือง (รวมทั้งเศรษฐกิจด้วย) ดังนั้นผู้เขียนจึงสรุปความว่า แท้แล้วปัจจัยสำคัญของการตั้ง “องค์กรที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยการปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์” ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 มาจากเหตุผลทางด้านการสังคมและเมืองเป็นสำคัญ

พร้อมในด้านประสบการณ์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตั้งคณะที่ปรึกษาไว้สำหรับบริหารราชการแผ่นดิน (Ratanavibul, 1976, pp.19-22; ; Innimirt, 2014, pp.13-15; Atcharawan, 2015, p.76)

¹¹ ภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่สยามประเทศและประเทศอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงตกอยู่ภายใต้การแข่งขันจากจักรวรรดินิยมยุโรป ซึ่งนำโดยอังกฤษและฝรั่งเศสได้ดำเนินนโยบายขยายอาณานิคมเข้ามายังทวีปเอเชียตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว และเริ่มเข้มข้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ทั้งนี้เพื่อรักษาเอกราชของชาติเอาไว้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่4) จึงได้ทำการเปิดประเทศรับชาวตะวันตกอย่างแท้จริง และยอมที่จะเสียสว่นน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่เอาไว้ ตลอดจนการพยายามปรับปรุงประเทศในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับยุคสมัย แต่พระราชกรณียกิจดังกล่าวยังไม่ทันที่จะบรรลุผลสำเร็จ พระองค์ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน ครั้นเมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชกรณียกิจสำคัญดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่พระองค์ต้องสานต่อเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ดังนั้นเมื่อพระองค์บรรลุนิติภาวะแล้วจึงเริ่มปรับปรุงประเทศอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณต่าง ๆ ภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองตอนนั้น ดังนั้นเองการประกาศตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน และสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์ ใน พ.ศ.2417 จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการรับมือกับภัยคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกในเวลานั้น (Nana, 2020, pp.10-11; Ratanavibul, 1976, pp.22-25; Innimirt, 2014, pp.15-17)

¹² ด้วยภารกิจก่อนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น พระองค์ทรงมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ไม่น่ามาก ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์แล้วจึงพยายามแสวงหาความรู้และประสบการณ์แก่พระองค์ด้วยการเสด็จประพาสไปยังประเทศต่าง ๆ และต่อมาพระองค์ได้นำเอาความเจริญก้าวหน้าจากประเทศต่าง ๆ มาปรับใช้กับสยามประเทศเมื่อพระองค์ทรงมีพระราชอำนาจในการบริหารจัดการบ้านเมืองอย่างแท้จริง (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ratanavibul, 1976, pp.25-28; Innimirt, 2014, pp.17-19)

ในลำดับต่อมา ครั้นเมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ในปี พ.ศ.2453 เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ก็ได้ทรงบัญญัติคำว่า “องคมนตรี” ขึ้นมาแทน “ปรีวีเคาน์” หรือ “องคมนตรีสภา” หรือที่ปรึกษาส่วนพระองค์ แต่ยังคงแบบอย่างในการแต่งตั้งองคมนตรีเอาไว้ตามเดิม แต่ทั้งนี้พระองค์ได้ทรงตั้งประเพณีเอาไว้อย่างหนึ่งคือในเดือนมีนาคม ให้กระทรวงมุรธาธรทำบัญชีผู้ที่ได้รับพระราชทานทองเครื่องยศ ในคราวพระราชพิธีฉัตรมงคลเดือนพฤศจิกายนขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อจะทรงเลือกเป็นองคมนตรีก่อนที่จะทรงตั้งเป็นองคมนตรีในวันที่ 4 เมษายน เนื่องในพระราชพิธีศรีสัจปานกาลหรือพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ซึ่งตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงตั้งองคมนตรีเพิ่มเข้ามาใหม่เป็นประจำทุกปี นั่นจึงเป็นเหตุผลให้จำนวนขององคมนตรีในรัชสมัยนี้มีมากถึง 233 คน และอยู่ในตำแหน่งจนกระทั่งสิ้นรัชกาล (Privy Council, 2012, p.17)

ลำดับต่อมา เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) พระองค์ก็ยังคงทรงยึดแบบอย่างการแต่งตั้งองคมนตรีตามที่เคยปฏิบัติต่อกันมา และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้องคมนตรีทั้งหมดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นองคมนตรีในรัชสมัยของพระองค์ด้วย แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือพระองค์ทรงเลือกผู้ที่ไม่ได้รับพระราชทานเครื่องยศชั้นพานทองเป็นองคมนตรีด้วย ซึ่งองคมนตรีในรัชสมัยนี้ได้มีการจัดสรรเป็นสัดส่วนระหว่างพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ คือ อภิรัฐมนตรี เสนาบดี ราชเลขาธิการ พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าพระยาพระยา และราชครู รวมกัน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งองคมนตรีในการพระราชพิธีศรีสัจปานกาลในเดือนเมษายนของทุกปี จนกระทั่งถึง พ.ศ.2472 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนแปลงการตั้งองคมนตรีมาตั้งในการพระราชพิธีฉัตรมงคลในเดือนกุมภาพันธ์ ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจะต้องทำ

การเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ และรับพระราชทานสัญญาบัตรรองคมนตรีก่อน จึงจะถือว่าเป็นองคมนตรีโดยสมบูรณ์ (Privy Council, 2012, p.18)

อนึ่ง เนื่องด้วยการที่องคมนตรีมีจำนวนมากจึงไม่สะดวกที่จะทำการเรียกประชุมในคราวเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้ง “สภากรรมการองคมนตรี” ขึ้น ตามพระราชบัญญัติองคมนตรี พุทธศักราช 2470 ทั้งนี้ในการตราพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการตราขึ้นเพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติ ปรีวีเคาน์คือที่ปกเกล้าในพระองค์ จุลศักราช 1236 และได้ทรงคัดเลือกองคมนตรีที่ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ จำนวน 40 คน ให้เข้ามาเป็นกรรมการองคมนตรีเพื่อที่จะทำหน้าที่ประชุมปรึกษาหารือข้อราชการตามแต่จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมาให้ปรึกษา นอกจากนี้ยังมีพระราชดำริให้สภากรรมการองคมนตรีเป็นที่ประชุมตัวอย่างสำหรับการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ซึ่งตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สภากรรมการองคมนตรีได้มีการปฏิบัติหน้าที่และมีการประชุมอยู่อย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงได้มีการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติองคมนตรี พุทธศักราช 2470 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2475 เป็นผลให้สถานะภาพขององคมนตรีและสภากรรมการองคมนตรีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองคมนตรี พ.ศ.2470 เป็นอันสิ้นสุดลง (Privy Council, 2012, pp.18-20)

ในการนี้ หากย้อนกลับไปพิจารณาบริบททางสังคมและการเมือง (รวมทั้งเศรษฐกิจด้วย) ในช่วง พ.ศ.2435 – 2475 จะเห็นได้ว่าสยามประเทศเป็นรัฐที่อ่อนาจรวมศูนย์ นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เป็นรัฐศักดินา แนวทางในการพัฒนาเป็นรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาไปบนทางของรัฐประชาชาติ (Nation state) พร้อม ๆ กับการพัฒนาการของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในส่วนของการใช้กฎหมายจะมาจากการใช้พระมหากษัตริย์ทรงเริ่มบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเองตามความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในสังคม (โปรดดู

รายละเอียดใน Wantana, 2018, pp.23-39) อีกทั้ง ในช่วงเวลาที่ใกล้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คณะผู้ก่อการเห็นว่าสยามกำลังอยู่ในสภาวะเสื่อมโทรมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเกิดจากวิกฤตปัญหาภายใน กล่าวคือนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา การบริหารราชการแผ่นดินใช้ระบบความไว้นื้อเชื่อใจจากพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางชั้นสูง กระทั่งต่อมาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 บริบททางการเมืองและสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะเน้นไปนิตินิยม ประกอบกับจำนวนผู้ที่จบการศึกษาจากต่างประเทศมีจำนวนมากขึ้น อีกทั้ง บริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่อยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้ต้องมีการลดจำนวนที่ปรึกษาต่างประเทศจาก 2,000 คน เหลือประมาณ 200 คน นอกจากนี้ยังมีการปลดข้าราชการออกบางส่วนออก¹³ ซึ่งคนที่ถูกปลดออกนั้นส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่เป็นสามัญชน แต่กลุ่มเจ้านายไม่มีใครถูกปลดออกเลยแม้แต่คนเดียว (Mektrairat, 2005, pp.81-84) จึงนำมาสู่หนึ่งในเหตุผลสำคัญของการรวมตัวเพื่อก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

จากที่ผู้เขียนอภิปรายไปในข้างต้น หากพิจารณาผ่านมโนทัศน์ที่ว่าด้วย “การรื้อถอนชุดความคิดหรือชุดอุดมการณ์เก่า” จะสามารถอธิบายได้ว่า วิธีการที่

¹³ ในช่วงต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบริบทที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่กับปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้สยามประเทศต้องใช้มาตรการในการลดรายจ่ายในด้านต่าง ๆ อย่างเข้มงวด ในช่วงต้น พ.ศ.2496 รัฐบาลจึงได้ทำการลดค่าใช้จ่ายของกระทรวงกลาโหม อีกทั้งยังมีการยุบหน่วยงานและคัดเลือกข้าราชการออกไปบางส่วน นอกจากนี้ในช่วงต้น พ.ศ. 2474 รัฐบาลได้ทำการประกาศเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกระทรวงกลาโหมอีกครั้ง ด้วยการยุบกระทรวงทหารเรือรวมเข้ากับกระทรวงกลาโหม การเปลี่ยนแปลงครั้งดังกล่าวก็ส่งผลให้ต้องมีการปลดข้าราชการออกไปบางส่วน จากการปรับปรุงโครงสร้างดังกล่าวส่งผลให้นายทหารบางส่วนเกิดความไม่พอใจและกลายเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่นายทหารบกและทหารเรือกลุ่มหนึ่งตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มพลเรือนก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (Royal Gazette. (Vol. 43), 1926, pp.1230-1233; Royal Gazette. (Vol. 48), 1931, p.394; Lakhornphon, 2021, pp.6-7)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาองค์กรที่ปรึกษาราชการแผ่นดินนั้น เป็นกลไกอย่างหนึ่งในการพยายามช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองจากกลุ่มขุนนาง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามจะสร้างสามัญสำนึกชุดใหม่ จนกระทั่งในเวลาต่อมาชุดสามัญสำนึกดังกล่าวได้ถูกท้าทายอีกครั้งจาก “กลุ่มคณะราษฎร” ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะผู้ก่อการก็มีความพยายามในการที่จะรื้อถอนชุดสามัญสำนึกแบบเก่า ด้วยการยกเลิกองค์กรที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์¹⁴ นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการที่จะปรับปรุงกองทัพ และยกเลิกพระราชพิธีสำคัญ ๆ อีกด้วย ซึ่งต่อประเด็นดังกล่าวผู้เขียนจะนำเสนอเป็นลำดับต่อไป

¹⁴ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ซึ่งในมาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้บัญญัติเอาไว้ว่า “การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงจะใช้ได้ มิฉะนั้นจะเป็นโมฆะ” ครั้นมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามฉบับสมบูรณ์ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์สามารถให้พระราชอำนาจได้ตามบัญญัติรัฐธรรมนูญ “มาตราที่ 6 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร มาตราที่ 7 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และมาตราที่ 8 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย” ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้องค์กรที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอันต้องสิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ดี ภายหลังจากรัฐประหารใน พ.ศ.2490 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้มีการเพิ่มหมวดที่ว่าด้วย “อภิรัฐมนตรี” นั้นหมายความว่าองค์กรที่ปรึกษาในองค์พระมหากษัตริย์ได้กลับมามีบทบาทและอำนาจในทางการบริหารและทางการเมืองอีกครั้ง (โปรดดู phraratchabanyat thammanūn kān pokkhrōṅ phāēndin Sayām chuākhrāo Phutthasakkarāt sōṅghansīrōjchetsiphā, 1932; ratthammanūn hāēng rāchā'ānāchak Thai Phutthasakkarāt sōṅghansīrōjchetsiphā, 1932; ratthammanūn hāēng rāchā'ānāchak Thai (chabap chuākhrāo) Phutthasakkarāt sōṅghansīrōjkaosip, 1947)

2.2 การปรับปรุงกองทัพ

การปรับปรุงกองทัพถือเป็นหนึ่งกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของคณะผู้ก่อการ ดังจะเห็นได้จากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึงเดือนก็มี “ประกาศจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร” และ “ประกาศกำหนดหน้าที่เสนาบดีและตั้งคณะกรรมการกลางกลาโหม” ซึ่งจากประกาศทั้งสองฉบับนี้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในส่วนของกองทับบัญชาในกองทัพเกือบทั้งหมด (Royal Gazette. (Vol. 49), 1932, pp.190-194; Royal Gazette. (Vol. 49), 1932, pp.209-212)

ทั้งนี้ หากย้อนกลับไปพิจารณาโครงสร้างทางกองทัพก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จะเห็นได้ว่าในช่วงต้นรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดตั้งหน่วยทหารของพระมหากษัตริย์ที่เรียกว่า “กรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์” ขึ้น¹⁵ และยังได้มีการจัดตั้งหน่วยทหารสมัยใหม่ตามแบบของชาติตะวันตก ใน พ.ศ. 2430 แต่รูปแบบดังกล่าวมีปัญหาในเรื่องของเอกภาพในด้านการบริหาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้ตั้ง “กรมยุทธนาธิการ” เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการรวบรวมทหารบกและทหารเรือเข้าด้วยกัน ต่อจากนั้นราว ๆ สามปี กรมยุทธนาธิการก็ได้ถูกยกฐานะให้เป็น “กระทรวงยุทธนาธิการ” จนกระทั่งมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการแผ่นดินใน พ.ศ.2435 กระทรวงยุทธนาธิการได้ถูกลดสถานะเป็นกรมยุทธนาธิการอีกครั้ง (Lakhornphon, 2021, pp.18-20)

---

¹⁵ มูลเหตุของการก่อตั้งกรมทหารมหาดเล็กมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตรการฝึกกองทหารอยู่นั้น และทรงทอดพระเนตรเห็นบุตรในราชตระกูลและข้าราชการชั้นสูง จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดเด็ก ๆ เหล่านั้นรวมกันฝึกเป็นทหารตามแบบอย่างของยุทธวิธีสมัยใหม่ และทรงเรียกทหารเด็ก ๆ เหล่านี้ว่า “ทหารมหาดเล็กไล่กา” (Bhanurangsi Savangwongse, the Prince Bhanubandhu Vongsevoradej, 1953, p.1)

การปรับปรุงกองทัพในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดขึ้นอีกครั้งภายหลังที่กองทัพสยามพ่ายแพ้ต่อกองทัพฝรั่งเศสในวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2437 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงใน ครั้งนี้มีการปรับหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมให้รับผิดชอบเฉพาะในส่วนของกองทัพ เพียงอย่างเดียว ส่วนการจัดกำลังทหารบกได้มีการวางแผนว่าจะขยายกำลังทหารปก ออกเป็นกองทัพย่อย ๆ และตั้งเป็นกองทหารประจำมณฑลตามการแบ่งเขต การปกครอง กระทั่งในปีพ.ศ.2453 ก็ได้เกิดการปรับปรุงกองทัพอีกครั้ง โดยการปรับปรุงในครั้งนี้ได้มีการประกาศยกเลิกกรมยุทธนาธิการ และปรับให้ กระทรวงกลาโหมรับผิดชอบบังคับบัญชาแต่เพียงฝ่ายทหารบกเท่านั้น ส่วน กรมทหารเรือให้แยกออกจากกระทรวงกลาโหมและถูกยกสถานะให้เป็นกระทรวง ทหารเรือ (Royal Gazette. (Vol. 11), 1894, pp.306-307; Royal Gazette. (Vol. 27), 1910, pp.47-49; Lakhornphon, 2021, pp.20-21)

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสนอให้ แบ่งกองทัพออกเป็น 3 กองทัพ กองทัพละ 3 กองพล และให้อีก 1 กองพลเป็นกองพล อิสระ โดยโครงสร้างภายในของแต่ละกองพลแบ่งย่อยเป็นกรมทหาร กองพันทหาร กองร้อย หมวด และหมู่ ตามลำดับ และในส่วนของสายบังคับบัญชาได้กำหนดผู้มี อำนาจบังคับบัญชาตามลำดับชั้น¹⁶ แต่อย่างไรก็ดีการปรับปรุงกองทัพในครั้งดังกล่าว ไม่ได้ส่งผลดีเท่าที่ควรนัก ทั้งนี้เนื่องจากการกระจายกองทัพออกเป็น 10 กองพล ส่งผล ให้มีปัญหาในการจัดกำลังพล ครั้นเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า- เจ้าอยู่หัว รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจอันเป็นผล

¹⁶ ผู้มีอำนาจในการบังคับบัญชาแบ่งเป็นลำดับชั้น ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นจอมทัพบก เสนาบดีกระทรวงกลาโหม แม่ทัพ ผู้บัญชาการกองพล ผู้บังคับการกรม ผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับกองร้อย ผู้ บังคับหมวด และผู้บังคับหมู่ (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ; Royal Gazette. (Vol. 29), 1912, pp.30-31)

เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 1 กระทั่งใน พ.ศ.2469 รัฐบาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับลดขนาดของกองทัพให้เหมาะสมกับงบประมาณที่ลดลง และใน พ.ศ.2470 ก็มีการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพอีกครั้ง แต่ในการปรับปรุงในครั้งนี้เป็นเพียงการปรับปรุงในส่วนหนึ่งของโครงสร้างแต่จำนวนทหารยังคงเท่าเดิม จนกระทั่งในกลาง พ.ศ. 2474 สถานการณ์ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำยิ่งไม่มีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น ส่งผลให้ยอดเงินในพระคลังมหาสมบัติลดลงเป็นลำดับจนส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดดุลงบประมาณ ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวรัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพอีกครั้ง ในปลาย พ.ศ. 2474 ซึ่งในการปรับปรุงกองทัพในครั้งนี้ส่งผลให้กรมทหารราบทุกกรมต้องยุบกองพันทหารลง 1 กองพัน ยกเว้นแต่เพียงทหารราบในกองพลที่ 1 (Lakhornphon, 2021, pp.21-29)

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากการพยายามปรับปรุงกองทัพในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะเห็นได้ว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปรับปรุงกองทัพมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสำเร็จทางการทหารให้เหมาะสมกับกาลสมัยและสามารถรักษาความมั่นคงให้กับประเทศชาติได้ แต่หากพิจารณาให้ยิ่งกว่านั้นจะเห็นได้ว่าจุดประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งนั้นการปรับปรุงกองทัพเกิดขึ้นเพื่อที่จะสร้างความมั่นคงแห่งราชบัลลังก์ นอกจากนี้การคัดเอาบุตรหลานของกลุ่มเจ้านายและชนชั้นสูงเข้ามาฝึกทหารได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างกองทัพสมัยใหม่ที่มีการปลูกฝังอุดมการณ์ให้ทหารรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังให้คนยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Damrongrāchanuphāp, Prince, son of Mongkut, King of Siam, 1937, pp.3-8; Mahakhan, 1975, pp.105-190)

ดังนั้น ภายหลังจากที่คณะผู้ก่อการสามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จ การปรับปรุงโครงสร้างกองทัพจึงถือเป็นภารกิจเร่งด่วนของคณะผู้ก่อการ ทั้งนี้

เพราะหากย้อนกลับไปพิจารณาประวัติศาสตร์ของการสร้างกองทัพในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะเห็นได้ว่านอกจากการสร้างกองทัพขึ้นมาเพื่อปกป้อง ความสงบสุขของคนในชาติแล้วนั้น กองทัวยังถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นฐานอำนาจทาง การเมืองของสถาบันพระมหากษัตริย์รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องราชบัลลังก์ อีกด้วย

สำหรับการปรับปรุงกองทัพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น คณะ ผู้ก่อการได้ทำการแยกการบังคับบัญชาทหารบกและทหารเรือออกจากอำนาจของ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม อีกทั้งยังได้ทำการยุบกรมใหญ่ในกระทรวงกลาโหม รวมทั้ง ยุบโอนกรมน้อยให้มาอยู่ภายใต้โครงสร้างของกองทัพ ซึ่งการจัดการในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้นายทหารระดับสูงในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เกือบทั้งหมดต้องออกจาก ตำแหน่งในกองทัพด้วย จากผลจากการปรับปรุงโครงสร้างดังกล่าว ทำให้โครงสร้างกระทรวงกลาโหมถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ กองบังคับการกระทรวงกลาโหม กองทัพบก และกรมทหารเรือ โดยแต่ละส่วนมีสายการบังคับบัญชาที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน (Royal Gazette. (Vol. 49), 1932, pp.1343-1346; Lakhornphon, 2021, pp.33-34, 42)

อนึ่ง ในการปรับปรุงกองทัพภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจาก จะสามารถกำจัดนายทหารระดับสูงในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ออกจากกองทัพได้ แล้วนั้น การปรับปรุงกองทัพของคณะผู้ก่อการยังมีนัยสำคัญทางการเมืองอีกด้วย แม้ พระยาทรงสุรเดชจะให้เหตุผลว่ากองทัพไทยมีขนาดเล็กเกินไปเมื่อเทียบกับประเทศ ต่าง ๆ จึงเสนอว่าผู้บังคับบัญชาทหารควรจะมียศทหารให้พอเหมาะกับหน่วยทหาร ซึ่ง กองทัพไทยยศทหารสูงสุดจึงควรที่จะเป็นแค่ชั้นนายพันเอก และหลวงสินธุ์สังครามชัย ก็ได้มีท่าทีเห็นด้วยและสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าวของพระยาทรงสุรเดช แต่หาก พิจารณาให้ละเอียดจะพบว่าขนาดของกองทัพภายใต้บริบทดังกล่าวไม่ได้มีขนาดเล็กจน

ไปถึงขั้นที่ไม่อาจจะมีนายทหารชั้นนายพลได้ (ทหาร ข้าราชการ, 2515: 11; ปรัชญากรณ์ ลครพล, 2564: 50-51) ดังนั้นจึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า การปรับปรุงกองทัพคราวดังกล่าวนั้นเป็นการปรับปรุงเพื่อจะให้แก่นำของคณะผู้ก่อการเข้ามาควบคุมอำนาจในกองทัพ ทั้งนี้เพราะแก่นำคณะผู้ก่อการในเวลาดังกล่าวนั้นมียศสูงสุดเพียงแค่ชั้นนายพันเอก

จากที่ผู้เขียนได้อภิปรายไปในข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพยายามรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่า ผ่านการยกเลิกองค์กรที่ปรีกษาราชการแผ่นดิน และการพยายามปรับปรุงกองทัพในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทั้งสองประเด็นนั้นเป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอยู่กับเรื่องของเศรษฐกิจและการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทั้ง 2 ประเด็นที่ผู้เขียนได้อภิปรายไปนั้นเป็นประเด็นที่คณะผู้ก่อการมุ่งจะเปลี่ยนแปลงในส่วนของโครงสร้างส่วนล่าง (ตามมุมมองของอันโตนิโอ กรัมสซี) แต่สำหรับหัวข้อที่ผู้เขียนจะอภิปรายในลำดับต่อไปนี้จะประเด็นที่ยึดโยงอยู่กับโครงสร้างส่วนบน กล่าวคือ เป็นการอภิปรายถึงประเด็นของการยกเลิกพระราชพิธีสำคัญในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

2.3 การยกเลิกพระราชพิธีสำคัญ

“พระราชพิธี” เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในพระราชสำนักโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง หรือเป็นผู้ประกอบพิธี ทั้งที่เป็นแบบแผนตามโบราณราชประเพณี หรือเป็นพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำริหรือมีพระประสงค์ให้จัดทำขึ้น (Fine Arts Department, 1999, p.19) นอกจากนี้พระราชพิธียังมีฐานะที่เป็นหนึ่งในพระราชกิจของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ต้องทรงปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากการที่มีการกำหนดพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงทำทั้งสิ้นสองเดือนไว้ในกฎหมายเตียรบาลมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (Yindeenoy, 2012, p.7)

อนึ่ง หากพิจารณาจากการประกอบพิธี จะเห็นได้ว่าในพระราชพิธีใด ๆ ก็ตาม มักจะมีการอัญเชิญพระรัตนตรัย เทพยดาอารักษ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมาประกอบประกอบสำคัญเพื่อที่จะวิงวอนหรือขอพรรวมถึงบันดาลให้การประกอบพิธีนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (Yindeenoy, 2012, p.2) ซึ่งหากพิจารณาให้ลึกไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้พระราชพิธีสำคัญนั้น ได้ก่อรูปมาจากคติความเชื่อ โดยคติความเชื่อดังกล่าวนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ หากแต่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการเป็นเครื่องมือในการปกครองอย่างหนึ่งหรือเพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งในส่วนของคติความเชื่อที่เป็นแม่บทกำกับวิถีคิดของคนไทยมาหลายร้อยปีนั้นเรียกว่า “จักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ”¹⁷ (Wantana, 2018, pp.93)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาคุณลักษณะสำคัญของพระราชพิธี ผ่านมโนทัศน์ที่ว่าด้วย “สามัญสำนึก” (Common sense) และมโนทัศน์ที่ว่าด้วย “สำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่” (Good sense) สามารถอธิบายได้ว่า “พระราชพิธีสำคัญ” เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นในการพยายามที่จะยกเลิกพระราชพิธีสำคัญ ๆ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 อย่างเช่น

---

¹⁷ จักรวาลวิทยา (Cosmology) หมายถึงความรู้ที่ว่าด้วยลักษณะของจักรวาล ตลอดจนทุกสิ่งอย่างที่อยู่ในจักรวาล เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ โลก พืช สัตว์ คน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ และรวมไปถึงชุมชน บ้านเมืองของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกใบนี้ ส่วนไตรภูมินั้นเป็นเรื่องราวที่อธิบายฐานะของมนุษย์ในจักรวาล ว่ามนุษย์อยู่ตรงไหนของจักรวาล และมีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ของจักรวาลนี้อย่างไร นอกจากนี้ในไตรภูมิยังได้มีการอธิบายว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นมีที่มาจากที่ไหน และกำลังจะเดินทางไปสู่จุดใด อีกทั้งยังอธิบายรวมถึงวิถีชีวิตของมนุษย์นั้นถูกกำกับด้วยกฎเกณฑ์ใดบ้าง (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Wantana, 2018, pp.93-113)

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ¹⁸ พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา¹⁹ พระราชพิธีแห่เรือ²⁰ ฯลฯ จึงสามารถที่จะตีความได้ว่ากลุ่มผู้ปกครองในระบอบใหม่ต้องการที่จะลดทอนหรือรื้อถอนสามัญสำนึกแบบเดิม ซึ่งมีความยึดโยงอยู่กับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ขณะเดียวกันก็พยายามที่จะสร้างสามัญสำนึกชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อท้าทายกับสามัญสำนึกชุดเดิม ดังจะเห็นได้จากร่องรอยของแนวความคิดที่รัฐบาลในระบอบใหม่มีความพยายามที่จะยกเลิกพระราชพิธีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ใน พ.ศ. 2476 แต่ได้เกิดการทักท้วงเสียก่อนว่าถ้าเกิดยกเลิกพระราชพิธีดังกล่าวแล้ว

¹⁸ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นราชประเพณีเพื่อมุ่งบำรุงขวัญและเตือนเกษตรกรให้ปลูกพืชผล โดยเฉพาะการทำนา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยกระทั่งถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีการโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ทำหน้าที่แรกนา (Royal Office, 2022)

¹⁹ พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือ พระราชพิธีศรีสังฆปาณกาล เป็นพระราชพิธีใหญ่สำหรับสยามประเทศมาตั้งแต่โบราณกาล สำหรับสาระสำคัญของพิธีกรรมนี้คือการปลุกฝังความรู้สึกจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่รวมทั้งพิธีทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ซึ่งในพิธีกรรมดังกล่าวนี้จะว่าด้วยการสาปแช่งผู้ที่ทรยศต่อเจ้าชีวิตในสมัยศักดินา ทั้งนี้พิธีกรรมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาได้ถูกยกเลิกไปเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และปรากฏขึ้นอีกครั้งในวันที่ 24 และ 25 มีนาคม พ.ศ.2512 (Malakul, 1969, p.1; Phumisak, n.d., pp.104-105; Rojana, 2007, p.147)

²⁰ พระราชพิธีแห่เรือเป็นพิธีกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยพิธีกรรมดังกล่าวถูกตราเป็นกฎหมายขึ้นเพื่อใช้สำหรับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในราชตระกูลและราชสำนัก ทั้งนี้ ในส่วนของที่มาและสาระสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าวนี้ เริ่มต้นมาจากเมื่อครั้งบ้านเมืองสงบปราศจากศึกสงคราม แต่ก็ยังคงได้มีการฝึกซ้อมกันอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูน้ำเมื่อราษฎรว่างเว้นจากการทำไร่ นา ก็จะมีการเรียกระดมพลมาฝึกซ้อมพระบวณทัพอเรือ ซึ่งช่วงเวลาในการฝึกซ้อมดังกล่าวอยู่ในช่วงเทศกาลของการทอดผ้าทอดกฐินพระมหากษัตริย์จึงได้มีพระราชดำริที่เสด็จพระราชดำเนินทอดผ้ากฐินโดยกระบวนเรือรบ และถือปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมาแม้ว่าจะมีการเว้นช่วงบ้างในบางปีอันเนื่องมาจากการจัดกระบวนเรือแต่ละครั้งมีการใช้งบประมาณมาก ครั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 พระราชพิธีดังกล่าวก็ได้ถูกยกเลิกไป กระทั่งในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2499 คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการจัดขบวนแห่ทางเรือขึ้น เพื่อเป็นการฉลองการครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2500 (โปรดดูรายละเอียดใน Royal Barge Procession Committee, 1957, pp.39- 66; Tumchay, 2006, pp.1-2)

การทำนาของเกษตรกรไม่ได้ผลดีในปีนั้น รัฐบาลจะถูกตั้งข้อครหาจากราษฎรได้ การยกเลิกพระราชพิธีดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งต่อมา คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นว่า จะให้มีการจัดพระราชพิธีนี้ต่อไปอีก 1 ปี ส่วนในปี พ.ศ.2477 นั้น จะให้เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิธีกรรมดังกล่าว (รายงานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 31, 2476: 5) ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.2477 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ลงความเห็นให้มีการจัดพิธีขึ้นในทุกจังหวัดแทนการจัดที่พระนครดังเดิม แต่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ที่ทำหน้าที่แรกนา โดยคณะรัฐมนตรีได้เสนอให้เลือกเอาชาวนาผู้ที่ทำนาตามหลักวิทยาศาสตร์ที่กรมเกษตรตั้งเป็นเกณฑ์เอาไว้มาทำหน้าที่เป็นผู้แรกนา พร้อมทั้งกับตั้งรางวัลให้กับผู้ที่ได้รับการคัดเลือกด้วย ยิ่งกว่านั้นมีการเสนอว่าควรเชิญภรรยาหรือญาติของผู้แรกนาขึ้นเป็นนางเทพีในพิธีด้วย (รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 19/2477 อ้างถึงใน Klinfoong, 2013) วิธีคิดดังกล่าวผ่านกระบวนการต่าง ๆ มาอย่างราบรื่น จนกระทั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวังได้นำเรื่องขึ้นกราบทูลสมเด็จพระบรมชนกนาถ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และได้ทำหนังสือแจ้งพระดำริมาถึงนายกรัฐมนตรี โดยมีในความสำเร็จประการหนึ่งว่า

“...ถ้าจะทำพิธีแรกนา ควรมีคำสั่งตั้งข้าหลวงประจำจังหวัด เป็นผู้แทนพระองค์ลงมือแรกนาราชฎรทุกจังหวัดไป เช่นนั้นพอจะเข้าระบอบได้ ที่จะจัดให้ข้าหลวงประจำจังหวัดว่าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งชายชาวนาเป็นพระยาแรกนา ตั้งหญิงชาวนาเป็นนางเทพีนั้น เป็นการเท่ากับเล่นละครตก...” (nangsū ratthamontri wakañ krasūāng wang thung nāyokratthamontri long wan thī siphā Kumphāphan sōṅgphansirōjchetsipchēt, 15 February 1934)

ต่อจากนั้นที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ตกลงว่า งานพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนั้นให้คงมีในกรุงเทพมหานครไปอย่างเดิมก่อน ส่วนเรื่องการประกวดพรรณข้าวให้กระทรวงเกษตรธิการกับกระทรวงมหาดไทยไปปรึกษาหารือกัน ดังนั้นพิธีแรกนาขวัญของปี 2478 จึงยังคงมีลักษณะเหมือนกับพระราชพิธีในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามเดิม (Royal Office, 2022; Klinfoong, 2013)

จากร่องรอยของการพยายามยกเลิกและเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เห็นได้ชัดว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลในระบอบใหม่พยายามที่จะรื้อถอนและลดทอนสามัญสำนึกดั้งเดิม โดยการเสนอให้ยกเลิกการจัดพิธีหรือให้จัดพิธีกรรมดังกล่าวในต่างจังหวัด นอกจากนี้ยังทำหายด้วยการพยายามสร้างสำนึกการมองโลกแบบใหม่ด้วยการเสนอให้สามัญชนคนทั่วไปได้ทำหน้าที่เป็นผู้แรกนา ยิ่งกว่านั้นได้มีการอ้างหลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อมาสนับสนุนและหักล้างความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งจากเดิมนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจะต้องเป็นพระมหากษัตริย์หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ จากพระเจ้าแผ่นดินให้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนพระองค์ แต่อย่างไรก็ดี ได้มีการทักท้วงจากเจ้าหน้าที่ “ว่ามีข้อที่ควรระวังว่า พิธีนี้เป็นพิธีเก่าและเกี่ยวกับการทำนา ถ้าเลิกเสียแล้วข้าวเกิดไม่ได้ผลดีในปีนั้น ราษฎรจะครหารัฐบาลได้” รัฐบาลจึงยังคงยึดถือปฏิบัติตามขนบแบบเดิม ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่า ในเมื่อรัฐบาลตัดสินใจแตกหักกับทางราชสำนักแล้ว กรณีพระราชพิธีแรกนาขวัญจึงไม่น่าจะต้องยอมตามพระดำริของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่อย่างใด (โปรดดู Klinfoong, 2013)

ต่อประเด็นข้อสงสัยดังกล่าว หากตีความกันอย่างตรงไปตรงมาจะเห็นได้ว่า การที่รัฐบาลยังคงดำเนินตามแนวปฏิบัติเดิมนั้นไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจหรือเป็นความพยายามในการประนีประนอมระหว่างรัฐบาลกับราชสำนักแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะ

หากพิจารณาจากกระบวนการในการพยายามจะยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงพระราชพิธีดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากระบวนการได้ถูกดำเนินการมาหลายขั้นตอนแล้ว จนกระทั่งมีการทักท้วงถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อรัฐบาล แนวความคิดในการที่จะยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงพระราชพิธีแรกนาขวัญจึงยุติลง แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่ารัฐบาลภายใต้การปกครองในระบอบใหม่จะไม่ได้เปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติในพิธีกรรมดังกล่าว แต่ความพยายามในการที่จะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในพระราชพิธีแรกนาขวัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอแนวคิดที่จะทำการคัดเลือกเอาราชภรรยาทำหน้าที่เป็นผู้แรกนาแทนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ จากพระเจ้าแผ่นดินนั้น แนวความคิดดังกล่าวก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าคณะผู้ปกครองภายใต้ระบอบใหม่ได้ทำการท้าทายหรือพยายามที่จะรื้อถอนชุดสามัญสำนักดั้งเดิมพร้อมกับการพยายามที่จะการสร้างสามัญสำนึกชุดใหม่ แต่ในท้ายที่สุดไม่สามารถทำได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบใหม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสถานะการครองอำนาจนำของตนเป็นหลัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือรัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบใหม่เกรงว่าจะไม่ได้รับความนิยมาจากราชภรรยาจึงยังคงต้องดำเนินการจัดพิธีกรรมดังกล่าวตามแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมา ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เองน่าจะเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่คณะผู้ก่อการไม่สามารถที่จะรื้อถอนชุดอุดมการณ์เก่าได้อย่างถอนรากถอนโคน

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะบางประการ

จากที่ผู้เขียนได้อภิปรายมาทั้งหมดในข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าหนึ่งในโลกที่สำคัญที่คณะผู้ก่อการในฐานะที่เป็นผู้ปกครองในระบอบใหม่ พยายามจะจัดวางความคิดทางการเมืองหรือการพยายามสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นคือ การรื้อถอนและลดทอนสามัญสำนึกแบบเดิมที่ยึดโยงอยู่กับการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นองค์ประธานหลักของ

อำนาจในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นเองการที่เราเห็นได้ว่าสิ่งแรก ๆ ที่คณะผู้ปกครองในระบอบใหม่เร่งรีบทำการเปลี่ยนแปลงคือการยกเลิกองค์กรที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในระบอบเดิม เป็นเพราะองค์กรดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นอกจากองค์กรดังกล่าวแล้วกองทัพก็ถือเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นการเร่งรีบทำการยกเลิก และการเร่งรีบเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจของทั้งสององค์กรจึงสามารถที่จะตีความได้ว่านอกจากจะเป็นการกำจัดขุนนางและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของระบอบเก่าแล้วนั้น การยกเลิกและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจของทั้งสององค์กรยังเป็นส่วนที่ทำให้คณะผู้ปกครองในระบอบใหม่เกิดความมั่นใจในการรักษาสถานะการครองอำนาจนำด้วย

นอกจากการพยายามจัดการกับองค์กรที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ยึดโยงอยู่กับเศรษฐกิจและการเมืองตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น คณะผู้ปกครองในระบอบใหม่ยังมีความพยายามที่จะจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกาะเกี่ยวอยู่กับมิติแห่งความเชื่อและวัฒนธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของพระราชพิธีสำคัญ ๆ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาพระราชพิธีสำคัญ ๆ ที่คณะผู้ก่อการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าพระราชพิธีต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนแล้วมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ยึดโยงอยู่กับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มาอย่างยาวนาน ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะดังกล่าว นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2004, pp.125-128) ได้แสดงทรรศนะเอาไว้ว่า

“ประเพณีการปกครองที่ผ่านการต่อสู้ช่วงชิงและรักษาสถานะแห่งอำนาจมาเป็นเวลานานจนทำให้เกิดการยอมรับในระดับหนึ่งซึ่งได้กำหนดวิถีชีวิต วิถีแห่งความคิด และค่านิยม จนเกิดความเคยชินว่าอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้มีความชอบธรรม สิ่งนั้นถือเป็น “วัฒนธรรมทางการเมือง” และถือเป็นข้อกำหนดสูงสุดในเรื่องของ

*สัมพันธภาพทางอำนาจ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองนี้เองคือรัฐธรรมนูญ
ที่แท้จริงของรัฐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ฉีกไม่ได้ด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์
หรือแม้กระทั่งกฎหมาย กฎกระทรวง หรือระเบียบต่าง ๆ ก็มีอาจที่จะ
ล่วงละเมิดข้อกำหนดที่มีในรัฐธรรมนูญฉบับแท้จริงนี้ได้”*

ดังนั้น การที่รัฐบาลในระบอบใหม่พยายามจะทำการเปลี่ยนแปลงหรือการ
พยายามยกเลิกพระราชพิธีสำคัญ ๆ จึงไม่ใช่เพียงแค่การจะทำให้เกิดความทันสมัย
เท่านั้น หากแต่รัฐบาลในระบอบใหม่ต้องการที่จะท้าทายหรือลดทอนความสัมพันธ์
ทางอำนาจที่ชนชั้นผู้ปกครองได้ประกอบสร้างขึ้นผ่านพื้นที่ที่เรียกว่าประเพณีและ
พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถูกสะสมและส่งต่อกันมาอย่างยาวนาน

อนึ่ง เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาไกลและยุทธวิธีต่าง ๆ ที่คณะผู้ก่อการใช้ในการ
การจัดวางความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการรื้อถอนชุดอุดมการณ์
เก่า สามารถที่จะกล่าวได้ว่า *“การที่คณะผู้ก่อการไม่สามารถที่จะสถาปนาอุดมการณ์
ใหม่หรือระบอบประชาธิปไตยได้นั้น เกิดจากการที่กษัตริย์และกลุ่มกษัตริย์นิยมไม่
ยอมรับในการปฏิวัติ จึงได้มีการเคลื่อนไหวต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะได้กลับคืน
สู่อำนาจ”* ตามทรรศนะของณัฐพล ใจจริง (2013, pp.3-4) เป็นเพียงเหตุผลหนึ่งเท่านั้น
ที่คณะผู้ก่อการไม่อาจจะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ได้สำเร็จ ส่วนเหตุผลสำคัญอีกประการ
หนึ่งนั้นเป็นเพราะกลไกหรือยุทธวิธีที่คณะผู้ก่อการใช้ในการรื้อถอนชุดอุดมการณ์ทาง
การเมืองของระบอบเก่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะชุดรากลอนโคนได้อย่างสิ้นเชิง

ท้ายที่สุดในส่วนของการเสนอแนะบางประการ โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า
*“ทำไมคณะผู้ก่อการถึงไม่สามารถที่จะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่หรือระบอบ
ประชาธิปไตยได้สำเร็จ”* ผู้เขียนเสนอให้ย้อนกลับไปพิจารณาในมิติของความเป็น
เอกภาพทางอุดมการณ์ของคณะผู้ก่อการ (Gedsakul & Buddhakrsa, 2022 b,
pp.4-12; Gedsakul & Buddhakrsa, 2022 a, pp.177- 204) ซึ่งจะทำให้เห็นว่า

ปัญหาความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของคณะผู้ก่อการเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญของความล้มเหลวในการที่จะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ด้วย นอกจากนี้ในประเด็นที่ว่าคณะผู้ก่อการพยายามที่จะสถาปนาอุดมการณ์ใหม่นั้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นที่สามารถถกเถียงกันได้ว่าแท้แล้วชุดอุดมการณ์ใหม่ที่จะสถาปนาขึ้นนั้นคืออุดมการณ์อะไร ซึ่งต่อประเด็นดังกล่าวผู้เขียนมีข้อเสนอว่าเราควรที่จะย้อนกลับไปให้ความสำคัญกับการตีความหลักฐานอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเราอาจจะพบว่าการพยายามสถาปนาอุดมการณ์ใหม่ของคณะผู้ก่อการไม่ได้มีเพียงความพยายามที่จะสถาปนาอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยเท่านั้น หากแต่ยังอาจจะมีความพยายามในการที่จะจัดวางหรือสถาปนาอุดมการณ์ในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย

บรรณานุกรม

- Aphonsuvan, T. & Ananthanathorn, K. (2021). *Sayām patiwat c̄hāk ' fan lamœ ' samai sombūranāyasitthirāt sū 'aphi wat Sayām soṅgphansirōj̄c̄hetsipha.* [Siam Revolution from 'Sleep Dream' during the Absolute Monarchy era To Apiwat Siam 1932] Bangkok: Bookscape.
- Atcharawan, P. (2015). *khana 'ongkhamontri tām ratthammanūn hæng ratcha 'ānāc̄hak Thai.* [The Privy Council Under the Constitution of the Kingdom of Thailand] (Master's Thesis) Chulalongkorn University.
- Batson, B. A. (2004). *'awasān sombūranāyasitthirāt nai Sayām.* [The end of absolute monarchy in Siam] Bangkok: Social Sciences and Humanities Textbook Project.

- Bhanurangsi Savangwongse, the Prince Bhanubandhu Vongsevoradej. (1953). tamnān thahan mahātlek. [Story of the Chamberlain] . ngān phrarāṭchathan phlōēng sop phon 'ēk phra wōra wong thoē krommamūn 'Adisōn 'udom sak. [Royal Cremation Ceremony of General Phra Worawongse Krommuen Adisorn Udomsak] (14 June). n.p.
- Buddharaksa, W. (2014). bot samruāt khwāmkhit thāngkān mūāng khōng 'antō ni 'ō kram chī. [A Survey of Gramsci's Political Thought] Bangkok: Sommut.
- Buddharaksa, W. (2018). 'antō ni 'ō kram chī kap kānchat wāng khwāmkhit thāngkān mūāng pratyā patibatkān plīanplāēng thāng sangkhom læ kān plotploj manut. [Gramsci and Political Installation: Philosophy of Praxis, Social Transformation, and Human Emancipation] Bangkok: Sommut.
- Crehan, k. (2016). **Gramsci's Common Sense: Inequality and its Narratives**. Durham: Duke University Press.
- Damrongrāchānuphāp, Prince, son of Mongkut, King of Siam. (1937). prawat sangkhēp hāēng kānchatkān suksā prattayuban hāēng prathēt Sayām phāk thī nung (Phō, Sō, sōngphansīrōjsipsī - sōngphansīrōjsāmsipsī) [A brief history of Pratyupanna education of Siam, Part 1 (1871-1891)]. n.p.

Eoseewong, N. (2004). *chāt Thai , muāng Thai , bæprian læ ‘anusawari’ : wađuai watthanatham , rat læ rūp k̄n čh̄tsamnūk*. [Thai nation, Thai city, textbooks and monuments: regarding culture, state and the form of consciousness] Bangkok: Matichon.

Fine Arts Department. (1971). *rūāng saphā th̄ipruksā rāčchakān phāēndin nai rāčchakān phra bāt somdet phra Čhunlāčhōmklao čhao yū hūa*. [A brief history of Pratyupanna education of Siam, Part 1 (1871-1891)] Prachan Printing.

Fine Arts Department. (1999). *phra rāt phithī nai rāčchakān phra bāt somdet phra pōra mi not rom hā phūm phlō dunlaya dēt ... sayāmi not rā thi rāt bōrom nat bōphit*. [Royal ceremonies during the reign of His Majesty King Bhumibol Adulyadej Sayamindrathiraj Borommanat Bophit] Bangkok: Graphic Format (Thailand).

Gedsakul, W. & Buddharaksa, W. (2022 a). “k̄n ‘on lai khōng klum prawattisat phāilang k̄n plianplæng k̄n pokkhōng Sayām. [Dynamic of the historical bloc after the change of the Siamese regime]” *Political Science Critique*, 9(18): 172-209.

Gedsakul, W. & Buddharaksa, W. (2022 b). “k̄nčhat wāng khwāmkhit thāngk̄n muāng : n̄əothāng k̄n wikhrō k̄ rōkō̄ tua thāng sangkhom khōng klum khana rātsadōn. [Political Installation: Approachs to the Analysis of the Socail Formation of “Khana Ratsadon” (The People’s

- Party))” **Journal of the Research Community, Nakhon Ratchasima Rajabhat University**, 16(2): 1-13.
- Gramsci, A. (1971). **Selections from the Prison Notebooks** (Hoare, Q. & Smith, G. N. Trans.). London: Lawrence Wishart.
- Hoare, G. & Sperber, N. (2016). **An Introduction to Antonio Gramsci his life. Thought and legacy**. London: Bloomsbury Publishing PLC.
- House of Deputies. (1932). **rāingān kānprachum saphā phūthāēn rātsadōṅ khrang thī nung / sōṅphansīrōṅchetsiphā**. [Minutes of the Meeting of House of Deputies 1st/1932] (28 June 1932).
- Innimirt, S. (2014). **wiwatthanākān læ sathāna thāng kotmāi khōṅg khana ‘ongkhamontri**. [Evolution and legal status of privy council] (Master’s Thesis) Thammasat University.
- Jaijing, N. (2013). **khōfan fai nai fan ‘an lūachūā : khwām khluānwai khōṅg khabuānkān patipak patiwat Sayām (Phō. Sō. sōṅphansīrōṅchetsiphā - sōṅphanhārōj)**. [Let’s dream an incredible dream: the movement of the Siamese counter-revolutionary movement (B.E. 1932- 1957)] Nonthaburi: Samesky Publishing.
- Jaijing, N. (2019). Foreword in Thepsongkroh, S. **rātsadōṅ thip tai yō : kānmūang ‘amnāt læ song čham khōṅg (khana) rātsadōṅ**. [People’s democracy: politics, power, and memory of people(‘ s Party)] Bangkok: Matichon.

kān poēt ratthamontri saphā. [Opening of the Ministerial Council] (1894).

Royal Gazette. (Vol. 11). Chapter 44. (26 January).

Kaothep, K. (1998). **kānsuksā sumūanchon duāi thritsadi wiphāk : nāokhit læ tuāyāng ngānwichai.** [Mass media studies with critical theory: concepts and research examples] Bangkok: Parbpim Printing.

Khamhiraṅ, T. (1972). kulāp phūāntāi yīsipsī Mithunāyon sōṅgphansīrōjchetsiphā [Kulap, a friend who died on June 24, 1932]. **anusōṅ nai ngān phraratchathān phlōēng sop ra . ‘ō . kam lāp kānchana sakun ra . na .** [Memorial at the Royal Cremation Ceremony Capt. Kamlap Kanchanasakul R. N.] (12 September). Bangkok: Krung Thep Printing.

Klinfoong, P. (2013, May 9). **hai chāo nā pen phū rākna : khōsanōē prap plīan phithī rāknaḥwan nai samai ratthabān khana rātsadōṅ yu khōṭon.** [Letting farmers be the first to farm: A proposal to change The Royal Ploughing Ceremony during Early period of People's Party government] Retrieved December 20, 2020, from <https://prachatai.com/journal/2013/05/46660>

kot senābōdī krasuāng kralā hōm. [Rules of the Minister of Defense] (1912). **Royal Gazette.** (Vol. 29). (11 June).

Lakhornphon, P. (2021). **kōṅgthap khana rātsadōṅ.** [People's Party Army] Bangkok: Matichon.

Mahakhan, P. (1975). **kanpatirū kān thahanāi ratchasamai phra bat̄ somdet phra Čhunlachōmklaō čhao yū hūa**. [Military reform during the reign of King Rama V] (Master’s Thesis) Srinakharinwirot University.

Malakul, P., M. L. (1969). **phra rat̄ phithī thūnamphraphiphatsatya Phutthasakkarat̄ sōngphanhāroḷsipsōng**. [Phra Phiphat Sattaya Ceremony, B.E. 2512] Bangkok: Prachan Printing.

Mektrairat, N. (2005). **het̄ hæng kān patiwat Sayām sōngphansīroḷčetsiphā**. [Causes of the Siamese Revolution of 1932] Bangkok: Openbooks.

Nana, K. (2020). **sayāmrat thāmklāng čhakkrawatniyom**. [Siam amidst Imperialism] Bangkok: Matichon.

nangsū ratthamontri wākān krasuāng wang thung nāyokratthamontri long wan thī siphā Kumphāphan sōngphansīroḷčetsipčhet. [Letter from Minister of Royal Office to the Prime Minister dated February 15, 1934] (1934).

Photinit, K. (2020). **thritsadi nayoḃai sangkhom læ kān wiphāk nayoḃai**. [Social Policy Theories and Critical Policy] Phitsanulok: Naresuan University Press.

phrarat̄chabanyat thammanūn kān pokkhrōng phændin Sayām chuākhrāo Phutthasakkarat̄ sōngphansīroḷčetsiphā. [Temporary Act of Governance of Siam, B.E. 2475] (1932).

Phumisak, C. (n.d). **bot wikhrō wannakam yuk sakdinā**. [Analysis of literature in feudal period] Sangtawan Book Club.

pra k̄ā ngok ra suāng thahan̄ bok thahan̄ rūā. [the establishment of the Ministry of the Army and Navy] (1910). **Royal Gazette**. (Vol. 27). (11 December).

prakāt̄ c̄hat rabiāp pōngkan̄ ‘ānāc̄hak. [organizing the defense of the kingdom] (1932). **Royal Gazette**. (Vol. 49). (6 July).

prakāt̄ kamnot nāthī senābōdī læ tang khana kammakān klāng Kalāhōm. [the duties of the Minister and establishing the Central Defense Committee.] (1932). **Royal Gazette**. (Vol. 49). (20 July).

prakāt̄ rūām krasuāng thahan̄ rūā khao kap Krasuāng Kalāhōm. [Ministry of the Navy merged with the Ministry of Defense] (1931). **Royal Gazette**. (Vol. 48). (8 November).

Prakitnontakan, C. (2009). **sinlapa - sathāpattayakam khana rātsadōṅ̄ : sanyalak thāngkān mūāng nai choēng ‘udomkān**. [Art-architecture of the People's Party: political symbols in the ideological sense] Bangkok: Matichon.

Privy Council. (2012). **phra bāt̄ somdet phra c̄haoyūhūā kap khana ‘ongkhamontrī**. [His Majesty the King and the Privy Council] Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Rama V, King. (1927). **phra rāt̄ damrat nai phra bāt̄ somdet phra c̄hunlachōmklaō c̄hao yū hūā song thalāēng phra bōrom rā c̄hā thi bāi kækhai kān pokkhrōng phændin**. [Royal Speech of His Majesty King Chulalongkorn issued a royal statement

explaining the amendments to the governance of the country]
Sophonpipattanakorn Printing.

Ratanavibul, C. (1976) . **botbat̄ khōnḡ ‘aphiratthamontrī saphā̄ nai
ratchasamai phra bat̄ somdet phra pok kē lā̄ chao yū huā**. [The
role of the supreme council of state in the reign of king Prajadhipok
(B.E.2468-2475)] (Master’s Thesis) Srinakharinwirot University.

**ratthammanūn hænḡ ratcha‘ānāchak Thai (chabap chuākhrāo)
Phutthasakkarat̄ sōngphansiṛōjkaosip**. [Constitution of the
Kingdom of Thailand (Provisional Edition) B.E. 2490] (1947).

**ratthammanūn hænḡ ratcha‘ānāchak Thai Phutthasakkarat̄
sōngphansiṛōjchetsiphā**. [Constitution of the Kingdom of
Thailand, B.E. 2475] (1932).

Rojana, T. (2007) . **phra rat̄ phithī thūnamphraphiphatsatyā nai
sangkhom Thai chonthung Phō̄, Sō, sōngphansiṛōjchetsiphā** .
[The royal ceremony of Phra Phiphat Satya in Thai society until
1932] (Master’s Thesis) Kasetsart University.

Royal Barge Procession Committee. (1957) . **anusōn̄ ngān̄ phut
phayuhayātrā̄ thānḡ chonlamāk**. [Memorial of the Royal Barge
Procession] Bangkok: Hydrographic Department Printing.

Royal Office. (2022) . **phra rat̄ phithī phutmongkhon
ch̄arotphranangkhan ræk̄nākhwān**. [The Royal Ploughing

- Ceremony] Retrieved December 20, 2022, from <https://www.royaloffice.th/2022/05/13/พระราชพิธีพืชมงคล-2/>
- Sassoon, A.S. (1982). **Approaches to Gramsci**. Di Mauro, G. and Di Mauro, E. (tr.). New York: Monthly Review Press.
- Simon, R. (1999). **Gramsci's Political Thought: An Introduction**. London: The Electric Book Company Ltd.
- Tumchay, T. (2006). **kān hē rūa nai phra būan phayuhayātra chonlamāk**. [The Vocal Music in The Royal Barge Procession] (Master's Thesis) Chulalongkorn University.
- wādūai chāmnūan khārāčchakān krasūāng thabūāngkān tāng tāng thī tō 'ong plot'ōk chāk rāčchakān. [the number of civil servants in various ministries and agencies who must be dismissed from government service] (1926). **Royal Gazette**. (Vol. 43). (20 June).
- Wantana, S. (2018). **lōk thī khīt wā khunkhōē ? khwāmkhīt thāngkān mūāng Thai samai krung sī yut ya**. [familiar world? Thai political thought during the Ayutthaya period] Bangkok: Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.
- Yindeenoy, P. (2012). **kānsuksā prakāt kān phra rāt phithī nai thāna lakhān thāng prawattisāt Thai (rāčchakān thī nung -hok)**. [The Study of Royal Ceremonies Announcement As A Source of Thai History (King Rama I --King Rama VI)] (Master's Thesis) Silpakorn University.